

श्रीः  
श्रीमते रामानुजाय नमः  
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः  
श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेत श्रीरामचन्द्र परब्रह्मणे नमः

श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये अयोध्याकाण्डे

॥ एकोनत्रिंशः सर्गः ॥

*This document has been prepared by*

*Sunder Kidāmbi*

*with the blessings of*

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

*His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam*

श्रीः  
श्रीमते रामानुजाय नमः  
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः  
श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेत श्रीरामचन्द्र परब्रह्मणे नमः

## ॥ एकोनत्रिंशः सर्गः ॥

सीतया श्रीरामं प्रति तेन सहात्मनो वनगमनौचित्यस्य प्रतिपादनम्

एतत् तु वचनं श्रुत्वा सीता रामस्य दुःखिता ।  
प्रसक्ताश्रुमुखी मन्दमिदं वचनमब्रवीत् ॥ 2.29.1 ॥

ये त्वया कीर्तिता दोषा वने वस्तव्यतां प्रति ।  
गुणानित्येव तान् विद्धि तव स्नेहपुरस्कृता ॥ 2.29.2 ॥

मृगाः सिंहा गजाश्चैव शार्दूलाः शरभास्तथा ।  
चमराः सूमराश्चैव ये चान्ये वनचारिणः ॥ 2.29.3 ॥

अदृष्टपूर्वरूपत्वात् सर्वे ते तव राघव ।  
रूपं दृष्ट्वापसर्पेयुस्तव सर्वे हि बिभ्यति ॥ 2.29.4 ॥

त्वया च सह गन्तव्यं मया गुरुजनाज्ञया ।  
त्वद्वियोगेन मे राम त्यक्तव्यमिह जीवितम् ॥ 2.29.5 ॥

नहि मां त्वत्समीपस्थामपि शक्रोऽपि राघव ।  
सुराणामीश्वरः शक्तः प्रधर्षयितुमोजसा ॥ 2.29.6 ॥

पतिहीना तु या नारी न सा शक्यति जीवितुम् ।  
काममेवंविधं राम त्वया मम निदर्शितम् ॥ 2.29.7 ॥

अथापि च महाप्राज्ञ ब्राह्मणानां मया श्रुतम्।  
पुरा पितृगृहे सत्यं वस्तव्यं किल मे वने ॥ 2.29.8 ॥

लक्षणिभ्यो द्विजातिभ्यः श्रुत्वाहं वचनं गृहे।  
वनवासकृतोत्साहा नित्यमेव महाबल ॥ 2.29.9 ॥

आदेशो वनवासस्य प्राप्तव्यः स मया किल।  
सा त्वया सह भर्त्राहं यास्यामि प्रिय नान्यथा ॥ 2.29.10 ॥

कृतादेशा भविष्यामि गमिष्यामि त्वया सह।  
कालश्चायं समुत्पन्नः सत्यवान् भवतु द्विजः ॥ 2.29.11 ॥

वनवासे हि जानामि दुःखानि बहुधा किल।  
प्राप्यन्ते नियतं वीर पुरुषैरकृतात्मभिः ॥ 2.29.12 ॥

कन्यया च पितुर्गेहे वनवासः श्रुतो मया।  
भिक्षिण्याः शमवृत्ताया मम मातुरिहाग्रतः ॥ 2.29.13 ॥

प्रसादितश्च वै पूर्वं त्वं मे बहुतिथं प्रभो।  
गमनं वनवासस्य काङ्क्षितं हि सह त्वया ॥ 2.29.14 ॥

कृतक्षणाहं भद्रं ते गमनं प्रति राघव।  
वनवासस्य शूरस्य मम चर्या हि रोचते ॥ 2.29.15 ॥

शुद्धात्मन् प्रेमभावाद्धि भविष्यामि विकल्मषा।  
भर्तारमनुगच्छन्ती भर्ता हि परदैवतम् ॥ 2.29.16 ॥

प्रेत्यभावे हि कल्याणः सङ्गमो मे सदा त्वया।  
श्रुतिर्हि श्रूयते पुण्या ब्राह्मणानां यशस्विनाम् ॥ 2.29.17 ॥

इहलोके च पितृभिर्या स्त्री यस्य महाबल।  
अद्धिर्दत्ता स्वधर्मेण प्रेत्यभावेऽपि तस्य सा ॥ 2.29.18 ॥

एवमस्मात् स्वकां नारीं सुवृत्तां हि पतिव्रताम्।  
नाभिरोचयसे नेतुं त्वं मां केनेह हेतुना ॥ 2.29.19 ॥

भक्तां पतिव्रतां दीनां मां समां सुखदुःखयोः।  
नेतुमर्हसि काकुत्स्थ समानसुखदुःखिनीम् ॥ 2.29.20 ॥

यदि मां दुःखितामेवं वनं नेतुं न चेच्छसि।  
विषमग्निं जलं वाहमास्थास्ये मृत्युकारणात् ॥ 2.29.21 ॥

एवं बहुविधं तं सा याचते गमनं प्रति।  
नानुमेने महाबाहुस्तां नेतुं विजनं वनम् ॥ 2.29.22 ॥

एवमुक्ता तु सा चिन्तां मैथिली समुपागता।  
स्नापयन्तीव गामुष्णैरश्रुभिर्नयनच्युतैः ॥ 2.29.23 ॥

चिन्तयन्तीं तदा तां तु निवर्तयितुमात्मवान्।  
क्रोधाविष्टां तु वैदेहीं काकुत्स्थो बह्वसान्त्वयत् ॥ 2.29.24 ॥

॥ इत्यार्षे श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये  
अयोध्याकाण्डे एकोनत्रिंशः सर्गः ॥